

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA BIOLÓGIAI TUDOMÁNYOK OSZTÁLYÁNAK TUDOMÁNYOS ÜLÉSE

1981. április 22.

ALFÖLDI LAJOS

MEGNYITÓ

Az 50-es és 60-as évek biológiai forradalma során nyilvánvalóvá vált, hogy a molekuláris biológiának is nevezett területen olyan jelentős eredmények születtek, illetőleg várhatók, amelyek a népgazdaság jövője számára is alapvetően fontosak. Az Akadémia és a kormány tudománypolitikai döntése ezért egy olyan intézmény megszervezését tűzte ki célul, amelyben néhány kísérletes biológiai szakterület, ú.m. Biofizika, Biokémia, Genetika és Növényélettan kutatását nemzetközi szinten lehet művelni. Ehhez pedig megfelelő kritikus tömegre volt szükség mind kutatói kapacitásban, mind műszerezettségben.

Azóta is sokszor és sokan megkérdőjelezték, hogy okos volt-e a döntés, érdemes volt-e a Szegedi Biológiai Központot létrehozni. Erre a kérdésre az SZBK, úgy vélem, kizárólag munkájával és teljesítményével adhat választ.

Egy ilyen méretű kutató központ tudományos programja természetesen nem spontán módon alakult ki, hanem ez a már említett tudománypolitikai döntések kereteibe illeszkedett be.

Az első néhány évben a Központ tudományos vezetőinek a legfőbb feladata abban állott, hogy felmérték szakterületük várható fejlődési tendenciáit és azok keretébe illő kutatási programok kialakítására törekedtek. Ezen irányzatok kiválasztásánál olyan problémakörök szelektálása volt a cél, amelyek az elkövetkezendő időszakban nemzetközi érdeklődésre tarthatnak számot, de amelyek vitelére a feltételeket biztosan meg tudjuk teremteni, s amelyekből várható alap kutatási eredményekre a népgazdaságnak belátható időn belül szüksége lesz.

A Biológiai Központ intézeteinek kutatási profilját tehát elsősorban az intézetek igazgatóinak szakmai megítélése határozta meg, az ő felelősségük tehát az intézmény eddigi működésében fokozott mértékű. De az igazgatók által kialakított irányvonalak keretein belül, esetenként azon túl is, a kutatócsoportok vezetői, ill. tagjai voltak azok, akik az elképzeléseket tovább alakították, ill. azt megvalósították.

A Központ megnyitásakor a Biológiai Osztály akkori elnöke megnyitó beszédében azt is hangsúlyozta, hogy az Akadémia vezetése nem a biztonsági munkára való törekvést, hanem bátor kezdeményezést és kockázatvállalást vár az intézménytől. Ilyen kockázatot gyakorlatilag mindegyik intézet vállalt.

A Biofizikai Intézet témaválasztásában a fényenergia hasznosítására vonatkozó döntést emelem ki mint új és idő igazolta témaválasztást.

A Biokémiai Intézet Szegedre már megfelelő hagyományokkal költözött le. Ennek ellenére új kutatási irányként tarthatjuk számon a széles alapokon meginduló nukleinsav kutatást. Senki nem gondolta 1971-ben, hogy ezen a területen a nemzetközi mezőnyben olyan fantasztikus fejlődésnek leszünk szemtanúi, amely végül is a génszélesztési technikák, szekvenálási technikák kidolgozásában és alkalmazásában érte el csúcspontját.

Az Enzimológiai Intézet 1978-ban lett a Biológiai Központ önálló intézete. Tudományos profilját több évtizeden keresztül alakította ki és úgy vélem, az a döntésük, hogy a jövőben komplex enzim rendszerek tanulmányozásával foglalkoznak, csatlakozást is jelent az SZBK általános profiljához.

A Genetikai Intézet, bár szintén Budapestről költözött le és hagyományai is voltak, mégis Szegeden olyan új irányzatok művelését kezdte el, amelynek hazánkban nem voltak hagyományai de amelyre az országnak szüksége van, és eddig ilyen szintű művelésére sem mód sem lehetőség nem nyílt. Különösen sok vitára adott okot kezdetben a növényi sejtgenetika kutatásának a klasszikus genetikai irányzatok elé való helyezése. Az elmúlt 10 év fejlődése azonban az akkor kétkedőket valószínűleg meggyőzte döntésünk megalapozott voltáról.

A Növényélettani Intézet fotoszintézis profilja tradíciókkal került az intézetbe, a növényi sejtgenetikai kutatások intenzív művelése Szegeden alakult ki, s újabb profilváltás az intézet életében a kék-zöld algákkal, valamint a viroidokkal történő foglalkozás.

A felsorolt problémák hallatán is, de különösen ha ezt még kiegészítelnénk az intézetekben folyó egyéb témák felsorolásával, rendszerint elhangzik az a kérdés, hogy vajon a Szegedi Biológiai Központ valóban kutatóegységnek tekinthető-e, vagy pedig egyszerűen öt egymás mellé helyezett intézet halmaza. A kutatási feladatok látszólagos sokfélesége ugyanis a kívülálló számára, csak a címek hallatán, nem teszi világossá, hogy a Biológiai Központ 10 év alatt valódi kutató egységgé kovácsolódott össze. Ez azt jelenti, hogy az intézményben egységes szemléletmóddal közelítjük meg a problémákat. Számunkra az élő sejt, legyen az baktérium, növényi vagy állati sejt, ugyanazon funkcionális egységet jelent. A Központ csaknem minden kutatási problematikájának a középpontjában a sejtműködés valamilyen szabályozásának a tanulmányozása áll. Ezeket a szabályozási folyamatokat természetesen másképpen közelíti meg a genetikus, a biokémikus, a biofizikus vagy a növényélettanász. De a problémák jellegéből adódóan, mind gyakrabban találkoznak a különböző szakemberek, s ma már egyáltalán nem ritka az a kutatási program, amelyben mind a négy intézet szakemberei a maguk speciális tudásával részt vesznek. Erre vonatkozó példákat a következő előadások is szolgáltatnak.

Az ország tudománypolitikai vezetése a közelmúltban különösen hangsúlyozottan kívánja meg a kutatóintézetektől, hogy az ország gazdasági problémáinak megoldásában segítséget nyújtsanak. Örömmel látjuk, hogy a tudománypolitikai vezetés azzal is tisztában van, hogy a jövő gazdasági eredményeinek a sikere alapkutatási bázis nélkül nem képzelhető el. Mi tehát eddigi terveinkben és a jövő terveinkben is igyekeztünk és igyekszünk alapkutatási szinten szakterületünk fejlődésével lépést tartani, ha lehet annak élmezőnyébe bekerülni. Ugyanakkor, amint az előadások egy része is demonstrálni fogja, megteszünk mindent annak érdekében, hogy ezek az alapkutatási eredmények minél hamarabb a gyakorlathoz közel kerüljenek, ill. ott felhasználást nyerjenek.

Elnök Úr! Tisztelt Hallgatók!

Rövid bevezetőmben csak felvillantani kívántam az SZBK működésének néhány aspektusát. Igyekeztem elkerülni, hogy saját munkánkról és a 10 évről értékelést adjak. Nézzék át tájékoztató anyagunkat, kérem, hallgassák meg az előadásokat és azok alapján ítélik meg, hogy mennyire jutottunk.